

*Н.В. Жезло, С.О. Ємельяненко, канд. техн. наук, О.В. Хлевной
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)*

ПУСТОЩІ ДІТЕЙ З ВОГНЕМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті проаналізовано статистичні дані про загибель і травматизм на пожежах дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Використано звіти та рекомендації міжнародних організацій, що працюють в галузі безпеки життєдіяльності та страхування. Наведено відсоткові розподіли загиблих та потерпілих на пожежах за віком та за причиною виникнення. Зосереджено увагу на пустощах дітей з вогнем як факторі пожежної небезпеки. Сформульовано основні соціально-педагогічні завдання подальших досліджень.

Ключові слова: статистика пожеж, пустощі дітей з вогнем, соціальна педагогіка, ігрові методи навчання

Н.В. Жезло, С.А. Емельяненко, А.В. Хлевной

ИГРЫ ДЕТЕЙ С ОГНЕМ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье проанализированы статистические данные о гибели и травматизме на пожарах детей дошкольного и младшего школьного возраста. Использованы отчеты и рекомендации международных организаций, работающих в области безопасности жизнедеятельности и страхования. Приведены процентные распределения погибших и пострадавших на пожарах по возрасту и по причине возникновения. Уделено внимание играм детей с огнем как фактору пожарной опасности. Сформулированы основные социально-педагогические задачи для дальнейших исследований.

Ключевые слова: статистика пожаров, игры детей с огнем, социальная педагогика, игровые методы обучения

N. V. Zhezlo, S. O. Yemelyanenko, O. V. Khlevnoy

CHILDREN'S PLAYING WITH FIRE AS A SOCIAL AND EDUCATIONAL PROBLEM

The article analyzes the statistics of deaths and injuries in fires for children of preschool and early school age. The reports and recommendations of international organizations working in the area of life safety and security are used. The percentage distribution of deaths and injuries in the fires is shown. Children's playing with fire as a factor of the fire hazard is analyzed. The basic socio-pedagogical tasks for future research are described.

Key words: fire statistics, children's playing with fire, social pedagogy, game teaching methods

Постановка задачі. Щороку в Україні пожежі забирають життя майже 3000 осіб, з них майже 100 – діти. Смертність на пожежах в нашій державі перевищує показники США та країн ЄС майже у 5 разів.

Для зменшення кількості дітей, що загинули та постраждали на пожежах необхідно детально проаналізувати статистичні дані. На жаль, звіти, які щороку надаються Українським науково-дослідним інститутом цивільного захисту (УкрНДЦЗ), містять недостатньо інформації для розробки заходів, спрямованих на зменшення дитячої смертності та травматизму на пожежах.

У кожній країні статистика пожеж ведеться по-різному. Показники, наведені у щорічному звіті однієї країни, можуть не визначатися в інших країнах. Спільними для всіх є лише кількість пожеж та кількість загиблих. Тому здійснити об'єктивний порівняльний аналіз статистики різних держав з метою порівняння якості реалізації заходів з пожежної безпеки досить важко. Ряд організацій займаються складанням звітів про стан пожежної безпеки у різних країнах світу. Так, за ініціативою Національного комітету Російської Федерації було створено Центр пожежної статистики (*The Center of Fire Statistics (CFS) of International Association of Fire and Rescue Services (CTIF)*), який очолює професор М.М. Брушлінський. CFS, у якому працюють представники Національних комітетів Росії, Німеччини і США, щороку видає звіти російською, німецькою та англійською мовами. У звітах наводяться дані про країни пострадянського простору (в тому числі і Україну), переважну більшість європейських країн, США, та декілька країн Азії (Японія, В'єтнам, Монголія).

У 1973 році в Женеві було засновано некомерційну Міжнародну асоціацію дослідження страхової економіки (*The Geneva Association – The International Association for the Study of Insurance Economics*). У щорічних звітах асоціації наводиться світова статистика пожеж. Проте країнам СНД там приділено значно менше уваги – лише дані про загибель на пожежах у країнах Східної Європи та Азії, зведені до окремої таблиці.

У США нормативні документи та статистичні збірники про пожежну безпеку розробляє Національна асоціація протипожежного захисту (*National Fire Protection Association – NFPA*).

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У роботах сучасних дослідників розкриті важливі для нашої діяльності проблеми: принципи формування культури безпеки життєдіяльності (Т. Ю. Давидова, Е. Я. Єгорова, І. В. Йовенко, В. Н. Мошкін, Т.С. Назарова, А. М. Столяренко, В. В. Токарев, Г. Х. Харисов, В. С. Шаповаленко, Л. І. Шершнєв, Е. Н. Южакова та ін.); здорового способу життя (Н. П. Абаскалова, Н.Б. Коростельов, І. В. Мальчевська, Е. І. Торохова, І. А. Яковлева та ін.); психофізіологічні аспекти поведінки і діяльності людини в надзвичайній ситуації (В. І. Лебедєв, А. П. Самонов, А.М. Столяренко, М. М. Решетников, та ін.); фізичної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях (А. Н. Приєшкіна); соціології пожежної безпеки (В. В. Кафідов та ін.); творчий напрямок в протипожежно-агітаційній діяльності (В. М. Севаст'янов та ін.); підготовка учнів до дій при пожежі (А.С. Бородін, В. Р. Лук'янов, В. А. Сидоркін та ін.).

Разом з тим, варто зазначити, що в соціальній педагогіці відсутні роботи, що розкривають проблему формування знань та навичок пожежної безпеки у дітей, та не узагальнено досвід реалізації даного процесу.

Мета роботи полягає в проведенні аналізу звітів та рекомендацій вищезгаданих міжнародних організацій з метою формування чіткого уявлення про основні соціально-педагогічні проблеми, які необхідно вирішити для мінімізації дитячої смертності та травматизму на пожежах.

Основна частина досліджень. Перш за все, ми опрацювали розподіл жертв та потерпілих за віком і причиною виникнення пожежі (рис. 1). Чітко вимальовуються 2 групи ризику – діти до 5 років та літні люди (65 років і старші). Але якщо для людей похилого віку основною причиною загибелі або травм є нехтування правилами пожежної безпеки у поєднанні із віковим фактором, то для дітей – незнання правил пожежної безпеки і поведінки при пожежі. Підтвердженням цьому є те, що майже 40% дітей віком до 5 років гине на пожежах, спричинених власними ж пустощами з вогнем [2].

Рисунок 1. – Розподіл жертв та потерпілих на пожежах

Попри те, що загальний відсоток пожеж, спричинених самими дітьми, коливається в межах 1-2% від загальної кількості, дослідження та встановлення їх статистичних закономірностей є актуальною задачею, що може стати підґрунтям для розробки та впровадження комплексу заходів педагогічного характеру, спрямованих на формування знань, вмінь і навичок безпечної поведінки при пожежі [3].

Загалом такі пожежі можна розподілити наступним чином [4]:

- пожежі на відкритій місцевості;
- горіння сміття;
- пожежі в приміщеннях;
- пожежі на транспорті

Кількісний розподіл пожеж, спричинених дітьми, за місцем виникнення наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Пожежі, спричинені необережним поводженням дітей з вогнем

Вид пожежі	Відсоток пожеж	Відсоток загиблих	Відсоток травмованих	Відсоток прямих матеріальних збитків
Пожежі поза приміщеннями	76%	2%	6%	1%
Пожежі на відкритій місцевості	33%	2%	5%	1%
Горіння сміття	23%	0	1%	0
Пожежі в приміщеннях	23%	98	93%	91%
Пожежі на транспорті	2%	0	1%	8%

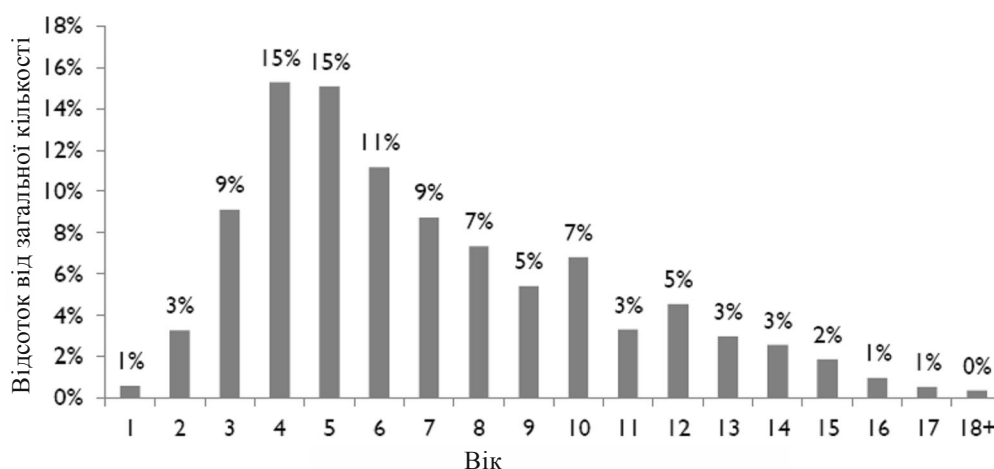
Як бачимо, особливої уваги слід приділити **пожежам в приміщеннях**. Хоча їх частка від загальної кількості становить лише близько 23%, саме на них припадає понад 98% загиблих, 93% травмованих і 91% прямих матеріальних збитків. Детальніші статистичні показники таких пожеж зведені до таблиці 2.

Таблиця 2

Пожежі в приміщеннях, спричинені необережним поводженням дітей з вогнем

Призначення приміщення	Відсоток пожеж	Відсоток загиблих	Відсоток травмованих	Відсоток прямих матеріальних збитків
Житлові	67%	100%	95%	82%
Будинки, квартири	64%	96%	94%	80%
Інші будівлі житлового фонду (гаражі, тощо)	3%	4%	1%	2%
Спеціальні будівлі та споруди (тунелі, закинуті будівлі)	11%	0	1%	1%
Склади	7%	0	1%	6%
Заклади освіти	7%	0	0	2%
Незавершене будівництво	3%	0	0	1%
Заклади торгівлі, харчування, тощо	2%	0	1	7%
Інші об'єкти	2%	0		2%

Отже, особливо небезпечними є *пожежі в житловому секторі*. Наведемо про них ще деякі важливі факти. Встановлено, 83% пожеж в приватних будинках та квартирах виникає з вини хлопчиків. Розподіл таких пожеж за віком дитини-винуватця наведено на рисунку 1.

Рисунк 2. – Розподіл пожеж у приміщеннях за віком дитини-винуватця

Аналіз рисунка показує, що винуватцями 59% спричинених дітьми пожеж в будинках є дошкільнята віком 3 – 7 років.

Найбільша кількість пожеж припадає на літо (особливо липень – 12%, тоді як в червні, серпні і січні – по 9%, а в інші місяці – 7-8%), коли діти переважно не ходять до шкіл чи дошкільних закладів. З днів тижня за кількістю пожеж, смертей і збитків «лідидує» субота (майже 16%), на другому місці – п'ятниця (15%), на решта днів припадає приблизно по 14%. Якщо аналізувати час доби, то тут найбільш небезпечними є післяобідні години (13⁰⁰ – 17⁰⁰), коли діти повертаються з навчання і зростають їхні шанси залишитися без нагляду дорослих. В цей час виникає близько 50% пожеж. Найбезпечніші ж – ранкові години.

Дослідженням осередків пожеж встановлено, що 39% займань виникають у спальнях (сюди включено також дитячі кімнати), 8% – у кухнях, у приміщеннях іншого призначення виникає не більше ніж по 6%. 71% пожеж не поширюються за межі кімнати, у якій сталося займання. На решту ж 29% складних пожеж припадає 85% смертей.

Найпоширенішою причиною є пустощі із запальничками – 52% випадків, на другому місці – із сірниками – 19% (На такі пожежі припадає 82% усіх смертей). Найчастіше від ігор з вогнем займаються матраци та постільна білизна (23% пожеж / 26% загиблих), журнали, книги, папір (10/16%), меблі м'які та корпусні (6/11% та 4/9% відповідно), сміття (9/16%), одяг та текстиль (8/8%).

Пожежі поза приміщеннями, що виникають з вини дітей, хоча і є дуже поширеним явищем, практично не несуть загрози здоров'ю і життю людей (таблиця 1). Тут також спостерігається значний дисбаланс за гендерною ознакою (93% – з вини хлопчиків). Майже половина причин таких пожеж припадає на підлітків віком 10 – 13 років, в той час як дошкільнята є винуватцями лише 10-15% (рис. 2).

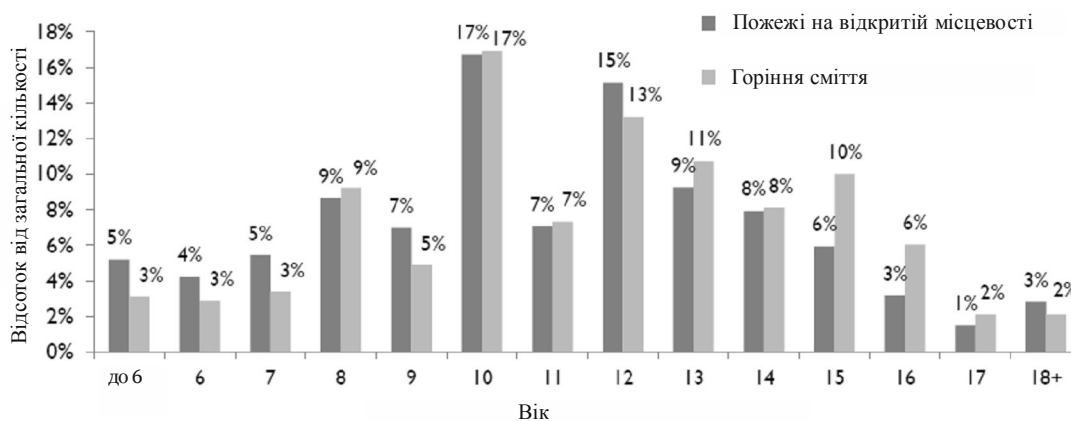

Рисунок 3. – Розподіл за віковим фактором пожеж, що виникають з вини дітей за межами приміщень

Щодо часових факторів, то тут ситуація аналогічна із пожежами в приміщеннях. Варто лише виокремити значно більшу частоту пожеж в літні місяці (майже половина, що, втім, цілком закономірно), особливо в липні (23%). Наслідком масового використання піротехнічних засобів у новорічні свята є незначне зростання кількості у січні (8%) на фоні загалом спокійних грудня і лютого (по 5%). Вихідні дні «випереджають» інші дні тижня (16-17% проти 13-14% в кожен з днів відповідно). За часом доби спостерігається незначне зменшення до вечірніх годин – найбільша кількість пожеж (27%) виникає з 18⁰⁰ до 21⁰⁰.

З пожеж на відкритій місцевості (до таких в першу чергу варто віднести лісові пожежі), що виникли з вини дітей, найпоширенішими є випадки горіння легкої рослинності – трави та чагарників – 60% (тоді як горіння верхнього ярусу дерев становиться лише 8%). Джерелом запалювання в таких випадках найчастіше бувають феєрверки та петарди (30%), недопалки (29%) та сірники (20%).

Причинами горіння сміття переважно є кинуті недопалки (37%) та сірники (35%). Спостерігається найбільше випадків займання побутового сміття (40%) та макулатури (12%).

Висновки.

Встановлено, що ймовірність загинути під час пожежі для дітей віком до 5 років є значно вищою, ніж для старших дітей. При цьому ледь частка (близько 40%) смертей та випадків травматизму серед дошкільнят та учнів молодших класів припадає на пожежі, що виникли внаслідок дитячих пустощів із вогнем [1-4].

Таким чином, можна сформулювати 2 основні соціально-педагогічні проблеми. Перша – брак знань правил пожежної безпеки, друга – відсутність навичок дій при виникненні пожежі. Для їх вирішення необхідно:

– розробляти та впроваджувати в навчальний процес настільні та комп’ютерні ігри, що даватимуть можливість дітям дошкільного віку формувати та закріплювати знання правил пожежної безпеки (як в дитячому садку чи в школі, так і вдома) та в перспективі зменшувати кількість пожеж, що виникають через пустощі;

– розробляти та використовувати в процесі навчання операційні, рольові, сюжетні ігри та змагання, спрямовані на формування навиків дій при пожежі, а отже, на підвищення шансів зберегти життя, здоров’я та майно.

Список літератури:

- 1. World Fire Statistics** – International Association of Fire and Rescue Services (CTIF) Report – No 19 – 2014, – 58 p.
- 2. The Geneva Association World Fire Statistics Newsletter** – No 29. – 2014 – 17 p.
- 3. Can child fatalities in house fires be prevented?** Tim Squires, A Busuttil. Injury Prevention, 1996; 2: 109-113
- 4. Richard Campbell.** Playing With Fire, 3/2014. NFPA Fire Analysis and Research, Quincy, MA. – 2014 – 55 p.

References:

- 1. World Fire Statistics** – International Association of Fire and Rescue Services (CTIF) Report – No 19 – 2014, – 58 p.
- 2. The Geneva Association World Fire Statistics Newsletter** – No 29. – 2014 – 17 p.
- 3. Can child fatalities in house fires be prevented?** Tim Squires, A Busuttil. Injury Prevention, 1996; 2: 109-113
- 4. Richard Campbell.** Playing With Fire, 3/2014. NFPA Fire Analysis and Research, Quincy, MA. – 2014 – 55 p.

